

ד"ר אריה קיזל
בתפקיד נביא הזעם
של מערכת החינוך.
הוא מסרב להשתתף
במה שהוא מכנה
"ליטופיזציה" של
המערכת. את עיקר
הקושי תולה קיזל
בשיח הקורבני
והבכייני שקנה
שביתה במערכת
החינוך וחוסם את
יכולתה להתנער
ולהשתנות כליל

נימרוז סמילנסקי פרידמן

” אחד הדברים הכי מעליבים שחוויתי כמורה היה שהתלמידים שלי אמרו לי 'אריה אתה נורא מוכשר. אז למה אתה מורה?'. בלעתי רוק ואמרתי להם שזה בגלל שאני נורא אוהב אותם. הם השתתקו.”

קיזל הספיק לעשות כמעט כל תפקיד אפשרי שקשור למערכת החינוך. אפילו בתור מחנך כיתה הוא עשה כמה דברים במקביל. בגיל 52 קורות חייו נראים כמו קורות חיים של שלושה אנשים. "בתוך המערכת" הוא היה מחנך, מורה ורכז שכבה בתיכון, מנהל פדגוגי ומנהל בית ספר. במסגרת הכשרות מורים הוא עמד בראש החוג לתקשורת במכללת אורנים, היה עמית במכון מנדל וכיום הוא ראש החוג ללמידה, הוראה והדרכה בפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה. נוסף על כך הוא גם ריכוז את התוכנית "חותם" להסבת אקדמאים להוראה באוניברסיטת חיפה, חקר את תוכניות הלימודים וספרי הלימוד בהיסטוריה ופרסם את ספרו "היסטוריה משועברת: ניתוח ביקורתי של תכניות לימודים וספרי לימוד בהיסטוריה כללית, 1948-2006" (מכון מופ"ת, 2008). כיום הוא מרצה בכיר בפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה, עוסק בפילוסופיה של החינוך

ובעיקר מומחה בעל שם בינלאומי בפילוסופיה עם ילדים, בחקר תוכניות לימודים וספרי לימוד ובחקר נרטיבים של קבוצות חברתיות. בין השאר חקר קיזל את הנרטיב של הקשת המזרחית הדמוקרטית מנקודת מבט פילוסופית והוציא ספר בשם "הנרטיב המזרחי החדש בישראל" (רסלינג, 2014). קיזל מספר שהמחקר הזה אפשר לו להתבונן בשיח הקורבני של אוכלוסיות נוספות בארץ, בין השאר של המורים בישראל. צייר לי שיח קורבני.

אריה קיזל:
המורים חייבים להיפרד מתחושת הנוחות המזויפת של המקצוע
צילום: רפי קוץ

”זו בעיה מרכזית של מערכת החינוך בישראל. כולנו חשים אותה ומבינים אותה אבל חוששים להגיד אותה. אנחנו הולכים סביבה. שי פירון נהג לבקש שנפסיק להלקות את המערכת, כי היא צריכה שילטפו אותה. אני אומר שביקורת אינה הלקאה, היא דבר חשוב שהמערכת הפסיקה לעשות. אנחנו משכנעים את המורים שלנו שביקורת זה רע. התמכרנו ל'ליטופיזציה' עצמית, לאהבה מזויפת. בכלל, ביקורת

מעמד המורה? זה תלוי במורים בלבד

אתה נורא מוכשר אז למה אתה מורה?

מנהל וצוות מורים יכולים להוביל שיח שאינו קורבני. בבית ג' אין שיח קורבני. בפורידיס אין שיח קורבני. מנהל בית הספר אינו מוכן לשמוע את המילה 'קשה'.”

זה לא תמיד היה כך. איך התפתח השיח הקורבני של המורים בישראל?

”לאורך שנים רבות המורים נדבקו בזה. איך שיח מתפתח? כשיח מאבד את מנגנוני הביקורת שלו והופך להיות המיינסטרים. המיינסטרים הוא להאמין שמורים רפוקים והמערכת דופקת אותם ואין מה לעשות בעניין. אני לא מוכן לקבל ש-180 אלף מורים מאוגדים, שמסוגלים לשתק את המשק הישראלי ומחזיקים את התקציב השני בגודלו במדינה, הם חסרי אונים. כל הזמן הם אומרים 'קשה לנו' ואומרים שהם עובדים הכי קשה. אני לא מאמין שמתמחים ברפואה או במשפטים מדברים כך על המקצוע שלהם. הם גאים בו. המורים לא זוכים ליחס כלכלי הוגן מהמדינה, אבל כדי שהם יזכו ליחס הוגן – הם צריכים לקחת אחריות על הגאווה המקצועית שלהם. גם רופאים עובדים קשה. אומרים שאין מספיק גאווה ומעמד ציבורי למקצוע, אבל הציבור לא צריך ללטף את המורים. זאת אחריות של המורים עצמם לשפר את הדימוי הציבורי שלהם. אין קבלה נכונה של מורים חדשים. מכניסים אותם לתוך השיח הקורבני. אני פוגש סטודנטים שבשנה הראשונה שלהם בהוראה הם כבר מקורבנים. הם מבינים שזה השיח והם מצטרפים אליו בשמחה.”

הוראה היא מקצוע מסובך.

”הוראה היא מקצוע מורכב, אבל זה מה שהופך אותו למעניין. נכון, הוא מקצוע שלא משלמים בו טוב, אבל כדי שהוא יהיה משולם היטב המורים חייבים לקחת אחריות על המורכבות של המקצוע ואז לתבוע את השכר שמגיע להם. אני חושב שמורה צריך להרוויח עשרים אלף שקל, אבל קודם שיפסיק לבכות ולהתייחס אל עצמו כקורבן. הציבור היום חושב שהמורים לא עובדים מספיק קשה, והוא צודק. חלק גדול מהמורים לא עובדים מספיק קשה והם פוגעים באלה שנותנים הכול. אלה אותם מורים שבוכים כשהם צריכים למלא תעודות, כאלה שעייפים אחרי חופשים ובסוף השנה

לאמנותו, הוא הופך את הקורבנות שלו לכלי של התפרקות מאחריות. זה לא הולך עם חינוך. 'המשכורת שלי קטנה' או 'המנהל שלי עושה לי את המוות' – בעיניי זאת התחמקות מאחריות. אפילו שהמערכת באמת עושה את הדברים האלה. זו בעיה שהמורה מתבכיינת ומדברת את הסבל שלה. היא חייבת לעבור משיח קורבני לשיח מנהיגותי. מי שראה את הסרט 'תיכון ההודמנות האחרונה' מבין שגם במקומות הכי מוחלשים

מתפרשת כאנטי-חברה ואנטי-מערכת, ובמקומות מסוימים כשמאלנות. "לאורך שנים המורים במדינת ישראל הם קורבנות של המדינה. קורבן הוא פרט שנפגע מפרט אחר. כמו שניצולי שואה הם קורבנות, ואני אומר את זה ככן לניצולי שואה, כמו שנפגעות אונס הן קורבנות וכמו שמזרחים בפריפריה הם קורבנות. אבל מה ההבדל בין קורבן לקורבני? קורבני הוא זה שהופך את קורבנותו

מכל

בהוצאת הספרים של מכון מופ"ת:

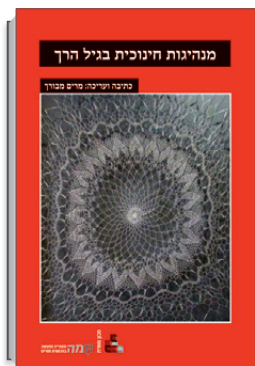
בין אילוצים לאפשרויות במרחב מוגן
הזמנה לסדנת כתיבה
מילי אפשטיין-ינאי

פדגוגיה דיגיטלית
הלכה למעשה
עורכת: רבקה ודמני

חומות החינוך נפלו ברשת?
מורים, תלמידים ורשתות חברתיות
עורכים: ברוך שוורץ, חננאל רזנברג,
קריסטא אסטרון

מנהיגות חינוכית בגיל הרך
כתיבה ועריכה: מרים מבוך

סוגיות עכשוויות בשילוב של ילדים ובוגרים עם צרכים מיוחדים בישראל
אסופת מחקרים
עורכים: שונית רייטר, עירית קופרברג,
יצחק גילת

חג ומועד בביתא ישראל
יוסי זיו

של 'אין מה ללמוד'. תמיד יש מה ללמוד, תמיד אפשר להשתפר. לא מדובר במורים מובילים או תוכניות מקושקות אחרות. חייבים להבין שזה מקצוע שכל הזמן לומדים בו, שהוא דינמי, שנדרשים להשתפר בו. הבסיס של ההשתפרות הוא להקשיב לביקורת באוזניים לא מאוימות. אוזניים קורבניות תמיד מאוימות. השיח הקורבני לא מעודד מוטיבציה. איך אפשר לצאת

שקשה. ואומרים להם: 'למה אתה בא לכאן? אתה הרי מוכשר...' הם מאוד מבולבלים. אילו היו נתקלים בצוות שאומר שכאן חייבים להיות אנשים אידאליסטים, שמבינים שהעבודה שלהם חשובה, שכית הספר הוא מוסד אקדמי, שיש בו מיומנויות של שיח והדרכה, זה היה נראה אחרת. איך משתחררים מהשיח הקורבני? "ראשית, המורה צריך להפסיק

"גם במקומות הכי מוחלשים מנהל וצוות מורים יכולים להוביל שיח שאינו קורבני. בבית ג'ן אין שיח קורבני. בפורידיס אין שיח קורבני. מנהל בית הספר אינו מוכן לשמוע את המילה 'קשה'"

להגיד 'קשה לי' ולהתחיל להגיד 'זה מורכב'. כדי לעשות את הרברים נכון אתה צריך לעבוד חכם, לפרק את המרכיבים השונים ולהתמודד אתם. "בנוסף צריך יותר 'אל תעשה' מאשר 'עשה'. להפסיק עם שיחות ונטילציה. מה שנהוג בשיח קורבני הוא להעביר הלאה את הקשיים. המורה זורק למנהל, המנהל אל המפקח וזה אל 'המערכת'. אחרי שנפסיק לדבר על מה קשה נוכל לדבר על מה נכון וחשוב, על מה זה להיות מורה.

"נקודה שלישית, שיח על מהות העניין. נשב ביחד, סגל מקצועי, ונגיד לעצמנו מה זה אומר להיות מורה בבית הספר שלנו. המנהל יגיד לעצמו מה הוא רוצה כמנהל והמורה יגיד לעצמו מה הוא רוצה ומה זה להיות מורה."

כלומר?

"למשל, להיפגש עם ילדים ונערים זה לעבוד בריאליזם. תגידו לנו אתם, התלמידים, מה זה מבחינתכם ללמוד. תשתפו. נהיה מטא-קוגניטיביים ביחס לעבודה שלנו. מה אני לא עושה מספיק טוב? אתה תראה אחרי תהליך כזה שמורים ייפנו להורים ויגידו להם שהם לא מוכנים לסבול יותר שיח של הטחת תלונות. אז תראה מנהיגים. תראה שהם לוקחים את גורלם בידם. תודעת הקורבן היא תודעה כוזבת, המורים חיים בשקר שזה גורלם. תפסיקו לשקר לעצמכם. אתם יודעים מה צריך לעשות, אתם כמו הרופאים שלנו, אתם למדתם את המקצוע, אז תחזירו את הריבונות לידיים שלכם."

מהמעגל הבעייתי הזה?
"המורים חייבים להיפרד מתחושת הנוחות המזויפת של המקצוע. הורים קלטו שהם לא יקבלו יותר מדי מבית הספר אז הם אומרים שלכל המעט יקבלו יותר בייביסיטר ויקצצו להם בימי חופשה. זה שקר. יש למורים הרבה מה לתת. את זה המורים צריכים להראות. החל בתכנים וכלה בתנאים הפיזיים. החברה לא מרצה מבתי הספר, ואם המורה חושב שהחברה תמשיך

"מי שלא רוצה לעסוק בעבודה עם צעירים וצעירות בריאים ומלאי חיים – שלא יבוא למקצוע הזה. העבודה עם צעירים היא עבודה שיש בה חיים וחיות. מי שלא בנוי לזה לא חייב"

לחבק אותו – הוא טועה. הראשונים שאומרים את זה הם התלמידים. אנחנו לא נהיה מורים, הם אומרים. "נוצרה כאן מציאות חדשה. אנחנו לא מדינה סוציאליסטית. החינוך כבר אינו מכשיר לגיבוש העם. אפשר לעשות בבית חינוך טוב יותר מבתי הספר, ולכן צריך להרש את כוחות המסוגלות. קשה לקחת אחריות כשאתה קורבן. קשה לצאת נגד שיח פוקו אמר שלשיח יש כלים חזקים מאוד למשטר את החשיבה של האדם".

אתה בעצם פונה אל מורים שבכבר נמצאים במערכת. אולי בשבילים מאוחר מדי?
"כבר אצל פרחי הוראה אני רואה מורים שלא מתקוממים נגד השיח הקורבני. אני שומע אותם אומרים

הם מתמוטטים. הם יוצאים מהכיתה ובוכים על ההתמודדות עם בני הנוער. זה כמו שרופא יבכה שהחולה שהוא מנתח מדמם. נכון, הילדים של הדור הזה מאוד מאתגרים, אבל גם הדורות הקודמים אתגרו. מי שלא רוצה לעסוק בעבודה עם צעירים וצעירות בריאים ומלאי חיים – שלא יבוא למקצוע הזה. העבודה עם צעירים היא עבודה שיש בה חיים וחיות. מי שלא בנוי לזה לא חייב. לעבוד בהוראה בעיניי זה קודם כולל להבין שאני עובד עם אנשים צעירים ושהם יאתגרו אותי ושאני מחויב לאתגר אותם. להגיד 'בחרתי להיות מורה', גם אם המדינה מתנהגת לא יפה למורים."

אז אסור להגיד שקשה?

"כשמורה אומר 'קשה לי' הוא צריך תמיכה. הוא נתקע עם ילד מסוים שנורא מקשה עליו את החיים, ואז צריך הדרכה. בתי ספר צריכים כוחות הדרכה פנימיים. תדרשו את זה. לא ימי הדרכה, אלא כוחות הדרכה פנימיים. המורים הוותיקים יהפכו למורי מורים. תבחינו בין מורים למורים בכירים, והמורים הבכירים ילמדו פחות וידריכו יותר. במקצוע הזה יש המון למידה תוך כדי שהייה בשדה. גם רפואה היא מקצוע

כזה. מורה עם עשרים שנות ותק ומורה חדש עושים את אותה עבודה ואין ביניהם שום מדרג. ידע של מורה ותיקה צריך לקבל הכרה. למה הם לא כותבים מאמרים כמו הרופאים הבכירים? המורים הוותיקים צריכים לחזור להדרכה, וכשמורה חדש מקבל תמיכה ממורה ותיק עקומת הלמידה שלו מדמה. אני בעד קביעות, אני בעד השקט התעסוקתי של המורים ובעד העלאת שכרם. אבל הם חייבים לזקוף את הגב. שישבו בשולחנות עגולים וישאלו מה זה להיות מורה."

אתה לא מתפרץ לדלת פתוחה?

"אם תשאל מורים הם יגידו שהם כבר עושים את זה ואין כאן חדש. חשוב שמורים ייפרדו מהגישה

את הספרים ניתן לרכוש בטלפון: 03-6901428 או בכתובת האתר:

www.mofet.macam.ac.il/catalog

מכון מופ"ת
בית ספר למחקר ולפיתוח תכניות בהכשרת עובדי חינוך והוראה במכללות